

Dober je, saj je naš; drugi so krivi

*»Naš problem ni predvsem v premajhnem deležu znanosti v javnih in v gospodarskih dejavnostih, boljšem ali slabše zakonodajnem sistemu itd. Vse to je šele drugotno in posledično, ker nad vsem prevladuje mediokriteta, ki ne dopušča, da bi se resnična elita prebila na površje oziroma da bi se sploh oblikovala. Ali lahko trdimo, da naš parlament skupaj z vlado predstavlja tisto najbolj izbrano, kar premore naša družba, Je torej demokracija, na katero prisegamo, v bistvu zabloda? Nekaj je gotovo narobe. V našem pojmovanju ali uporabi ali obojem. In tega še nismo odkrili. Vsekakor je demokracija kot vzorec ureditve, v kateri odloča večina, iluzija. In to povsod. **Odloča vedno manjšina, ki se skozi povprečje prebije na njegovo površje. To pa niso nujno in večinoma ne tisti, ki poosebljajo lastnosti, ki so za razvoj in upravljanje družbe najbolj primerne. Obvladovanje večine, ki je potrebna, da daje legitimnost njihovim odločitvam, je predmet njihove spretnosti vladanja, ki pa ni nujno skladna s tistim, kar bi bilo za družbo resnično koristno.**« (France Bučar, Delo – Mag, 16. novembra 2009)*

Ta ocena bi morala sprožiti široko in odprto razpravo o stanju, zakaj je takšno, čigavo delo in ravnanje sta ga povzročila, ali je odgovoren tudi kdo, ki je še danes v vrhu politike. Ali so se ustanovitelji države premalo zavedali, da je dobro upravljanje države predpogoj za blaginjo ljudi, da mora zakonodaja sankcionirati vse, kar omogoča škodljive stranpoti? So mogoče ocenili, da so druge zadeve bolj pomembne, in prav bi bilo, da bi nam povedali, zakaj so bile bolj pomembne. Danes ima država ureditev, ki je značilna za nazivno demokratična okolja, kjer se dogodi marsikaj, kar se ne dogodi v okoljih s formalno enako demokracijo in kjer je javni interes dobro zavarovan. Ali pa je med kulturno podobno razvitimi državami še kakšna, kjer je javni interes, torej interes državljanov, manj zavarovan kot zasebni interes, ki lahko brez sankcij, pogosto tudi s tihim soglasjem politične elite, posredno krši zapisano v deklaraciji o človekovih pravicah in v ustavi. Zato ni nič čudnega, da je novinar v enem od dnevnikov zapisal, da *»politika spominja na gladiatorsko areno«*. Razmere so take, da lahko državljanje skrbi prihodnost, saj tudi obnašanje državnega zbora, ki je prvi odgovoren za stanje

v državi, spominja na gladiatorsko areno. Se mogoče tega zavedajo tudi nekateri politični vrhovi, vendar ni v interesu vrha strank, da bi pri selekciji za vodilna mesta enako upoštevali kakovost dela in zvestobo stranki.

Razmere so omogočile, da si je zasebni interes s podlago na zasebni lastnini pridobil neke vrste svetost, tudi če je bila lastnina pridobljena na način, ki ga v demokratičnih okoljih sankcionirajo, in jo izgubi šele, ko ogrozi temeljne državne finančne institucije. Vedno je čas in prostor, da se secirajo dogajanja iz preteklosti, ki smo se ji odrekli, ki dejansko malo ali nič ne vpliva na stanje danes, mnogo premalo pa je prostora in želje za trezno razpravo o prihodnosti, tudi o tem, ali lahko o njej razumno odločajo vrhovi politične elite, ki niso znali dobro poskrbeti za sedanost. Zato je iluzorno pričakovanje, da bodo znali ustvariti boljšo prihodnost.

Okolje je pravšnje za razraščanje strankokracije in družbene entropije brez varovalk javnega interesa ter ne omogoča stvarne vsebinske javne razprave o prihodnosti ljudi in države. V pripravo temeljnih dokumentov so vključeni tudi posamezniki, ki nimajo dovolj znanja o vzrokih za današnje stanje in o tem, kaj je mogoče uresničiti v okolju, kakršno je Slovenija. Na primer *Izhodišča za nacionalni raziskovalni in inovacijski program* so taka, da so lahko samo podlaga za jalovost podobnih programov iz let 1995, 2001 in 2006.

Primer Slovenije kaže, da si po padcu diktature tudi v kulturno razvitem okolju pridobita preveliko moč politična in ekonomska elita, katerih interes prevlada nad interesom večine državljanov in države, podobno kot se je zgodilo v osamosvojenih kolonijah. Ob osamosvojitvi je Slovenija imela dovolj dobre elite, kulturno, znanstveno in gospodarsko, ni pa imela politične elite, ki bi vedela, kaj je socialna, gospodarska podlaga podobno kulturno razvitih demokratičnih držav, na katere se je sklicevala. Nobena vlada ni dovolj upoštevala, da je prva odgovorna za blaginjo in varnost državljanov, da sta za notranjo stabilnost države pomembna predvsem kakovost upravljanja in upoštevanje javnega interesa, katerega del je tudi socialna varnost, ki jo zagotavlja zaposlenost. Je mogoče, da v državi, katere ekonomska podlaga je uspešna industrija, propad podjetij ni bilo le nesreča, ampak dogajanje, s katerim se je hotelo ljudi prepričati, da prejšnja država ni imela pravega gospodarskega razvoja. Če smo tej državi lahko upravičeno očitali marsikaj, tudi strankokracijo, ji ne moremo očitati, da je zanemarjala industrijski razvoj kot podlago sicer skromne socialne varnosti ljudi, tako kot je ta razvoj zanemarjen danes.

Moderna država je zelo zapleten sistem, v katerem morajo biti uravnoteženi številni različni procesi in interesi. Če ni pravih kriterijev za zbiranje denarja za javno in državno porabo, ni usklajene in racionalne porabe tega denarja in nadzora kakovosti dela vseh, ki o njej odločajo. Njihove zamenjave brez upoštevanja zaslug za preteklo delo ni mogoče pričakovati, enako kot ne, da bo upravljanje javnih zadev v rokah odgovornih ljudi. In prav tu se pokaže škodljivost strankokracije. Zato lahko dvomimo o tem, da bi sedanji politični eliti iz obeh delov parlamenta znali najti prave pogoje za zdrav in zadosten industrijski razvoj ali kako drugo podlago za radikalno izboljšanje socialnih in drugih razmer. Pričakujemo ga lahko šele, ko bo pri vseh, ki odločajo, trdno zasidrana zavest, da so odgovorni za vse oblike blaginje in varnosti državljanov ter bosta zmanjšana obseg in pomen besedovanja o demokraciji, v državnem zboru pa se bo začela odgovorna vsebinska razprava o zadevah, pomembnih za ljudi in državo.

Le zadostne varovalke interesa državljanov lahko zagotovijo, da bo politik pooblastila, ki jih je dobil na volitvah, uporabljal bolj za zagotavljanje blaginje ljudi, kakor je stranka obljubljala v volilnem programu, kot pa za zadeve, katerih primarni cilj sta ugled v mednarodnem prostoru ali osebno bogatenje. Če vsega tega ne bo, bodo še naprej uresničevani projekti z napako, kar smo včasih razlagali kot rezultat dela in spričevalo sposobnosti voluntaristov. Ti so se pojavili, ker je tedaj vladajoča stranka pri izbiri kandidatov za pomembna upravljavska mesta ravnala enako, kot ravnajo stranke danes. Zato sta mediokriteta in strankokracija dediščini enostrankarske in nedemokratske preteklosti, posledice pa so še slabše, ker stranke lahko izbirajo iz manj številnega članstva, kot je izbirala Zveza komunistov. Zmanjšanje obeh oblik degeneracije politike ne bo mogoče, dokler bo pomen položaja na strankarski volilni listi večji kot število glasov volivcev. **Pri sedanji sestavi parlamenta je težko pričakovati, da se bo to zgodilo, čeprav bi bilo sporočilo volivcem, da stranka želi upoštevati predvsem njihovo voljo.** Ker ni tako, nekateri vodilni v strankah ohranjajo moč, četudi imajo malo volilne podpore. Pravo dopolnitev volilne zakonodaje pa bomo dočakali šele, ko bo politična etika dosegla raven, kakršno ima v skandinavskih državah.

Znova sem prebral *Novo revijo* 57/1988, ki jo včasih proglašajo kot neke vrste nacionalni program. V tem programu najdemo omenjeni le dve vprašanji, ki posegata v gospodarski razvoj države. V enem avtor predlaga ločitev razvoja tehnologije in univerz, ker le tako dobita takšno vlogo, kot jo imata v modernih razvitih državah. V drugem avtor

opozarja na posledice, če bo prišlo do razkroja industrijskih podjetij, predvsem na obmejnih območjih, in predlaga nacionalizacijo takih podjetij ali drugačen ukrep, ki bi razkroj preprečil. To navaja na sklep, da se Demosova in njej sledeče vlade niso čutile zavezane za politiko, ki bi zagotavljale, da se dosegajo cilji, ki bi bili v interesu ljudi. To bi bila lahko razlaga za nesoglasja v Demosu in njegov razpad. Zato je politika preveč upoštevala interes posameznikov, ki so prevladali v strankah, ali pa je odražala nizko raven državne zrelosti in odgovornosti posameznikov, ki so odločali v različnih vladnih resorjih. Razlogi so lahko bili tudi v nezadostnem poznavanju podlag procesov v družbi in državi ali celo v politični spreobrnitvi. Spomnimo se predlogov za ustavitev energetskih in industrijskih podjetij, ki so jih javno podpirali nekateri člani Demosove vlade in vlad, ki so ji sledile, in jih lahko razlagamo predvsem kot podcenjevanje socialnega vpliva teh podjetij na zaposlene in z njimi povezane ljudi. To lahko tudi razloži, zakaj so bile sprejete zakonske ureditve, ki dopuščajo ravnanje in ekcese, ki so kaznivi v razvitih demokratičnih okoljih. Danes se poskuša razmere spraviti v red nekoliko preveč na račun malo privilegiranih državljanov, zato mnogi državljani dvomimo, ali je vlada res sposobna razmere obrniti na bolje in na primer posnemati vzor skandinavskih držav.

Objektivna ocena uspehov dela politične elite v dvajsetih letih obstoja države bi zelo verjetno pokazala, da je ta elita skrbela bolj za uveljavljanje države v mednarodnem prostoru kot samostojne pravno-teritorialno entitete kakor pa za interese državljanov in za notranjo stabilnost, katere dober pokazatelj je boj za izboljšanje plač v vsem javnem sektorju. Ta boj premalo upošteva dejansko stanje države in dejstvo, da zakonska ureditev ta sektor privilegira v primerjavi z zaposlenimi v zasebnem sektorju, ki s svojim delom zagotavljajo gospodarsko zdravje države, tudi del plače za zaposlene v javnem sektorju. Ko se bo državni zbor zavedel, da je najmanj sokriv za številne težave države, na primer brezposelnost, krizo zdravstva, pojav tajkunov itd., ter o tem začel resno razpravljati in klicati k odgovornosti, se bodo razmere počasi obrnile na bolje. Mogoče bi bil tudi čas, da se politike, ki občasno paradirajo na RTV, vpraša, ali ni današnje stanje povezano tudi z njihovimi odločitvami v preteklosti. Mogoče bi takšna vprašanja celo vzpodbudila interes strank, da pri izvolitvah v državni zbor in izbiri kandidatov za odgovorne funkcije podprejo res dobre kandidate s pravimi referencami za delo, ki naj bi ga opravili. Takšno ravnanje še dolgo ne bo v interesu vodstev strank in še naprej bodo za odgovorne funkcije kandidirali zveste in upogljive člane.

Za malo privilegirane je stanje gotovo zaskrbljujoče, in čas je, da se vzroke zanj išče v kakovosti upravljanja in v delovanju države. Kdo lahko o tem pove več, kot ljudje z vrha upravljaljske strukture države, torej predsedniki in ministri preteklih vlad. Je že čas, da nam razložijo, kakšno stanje so našli, ko so sprejeli funkcijo, prepričani, da bodo delo dobro opravili, kaj so naredili, da se je zatečeno stanje izboljšalo, česa niso mogli narediti in kdo je odgovoren. Je tudi čas, da državljani zvemo, komu je bilo v korist, da je sistem pravne države dopuščal, da so mnoge stvari, tudi nedvomno kriminalne, ostale nekaznovane. Če se politična kultura in zrelost volivcev ne bosta dvignili na raven, ki je potrebna, da bilo izvoljenih dovolj kompetentnih in odgovornih kandidatov, Slovenija ne bo dosegla blaginje in varnosti, ki ju omogočajo sposobnost in etičnost majhnih ljudi in zemljepisne značilnosti države. Če bodo mediji ljudi obveščali tako kot doslej, izboljšanja ni mogoče pričakovati, zato bi bilo prav, da se informacije o napakah in stranpoteh dopolnijo z imeni tistih, ki so jih napravili, in tistih, ki so jih dopustili. Sicer pa smo takega obveščanja javnosti vajeni iz države, ki smo se ji odpovedali z referendumom o osamosvojitvi.

Pri sedanji sestavi parlamenta je težko pričakovati, da se bo to zgodilo, čeprav bi bilo sporočilo volivcem, da stranka želi upoštevati predvsem njihovo voljo.